

آیین دادرسی مدنی

جلد سوم

نویسندگان:

دکتر گودرز افتخار جهرمی

استاد دانش حقوق دانشگاه شهید بهشتی

دکتر مصطفی السان

دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

سرشناسه : افتخار جهرمی، گودرز
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
 عنوان و نام پدیدآور : آیین دادرسی مدنی (جلد سوم) / نویسندگان:
 گودرز افتخار جهرمی، مصطفی السان
 مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۳۹۹
 مشخصات ظاهری : ج ۳
 فروست : نشر میزان؛ ج ۱: ۱۱۰۸؛ ج ۲: ۱۱۱۲؛ ج ۳: ۱۳۰۱.
 شابک : 978-964-511-907-0؛ 978-964-511-911-7؛ 978-964-511-907-0؛ ج ۳: 978-622-212-109-9

وضعیت فهرست‌نویسی : فایا
 موضوع : آیین دادرسی مدنی — ایران
 موضوع : Civil procedure -- Iran
 موضوع : حقوق مدنی — ایران
 موضوع : Civil rights -- Iran
 شناسه اثر : السان، مصطفی، ۱۳۵۸ -
 رده‌بندی کنگ : ۱۷۰۴/الف ۱۷۰۴ KMH
 رده‌بندی ایوب : ۳۳۷/۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۸۲۶۴۳۶

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، بر، ... و الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاف قانون و به پیگرد قانونی دارد.
 لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تائیدهای ذیل اطلاع دهید.

۱۳۰۱

نشر میزان

آیین دادرسی مدنی (جلد سوم)

دکتر گودرز افتخار جهرمی

دکتر مصطفی السان

چاپ اول: بهار ۱۳۹۹

قیمت: ۶۰۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۲-۱۰۶-۸

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکسا، پلاک ۳۲. تلفن ۸۸۵۲۹۱۳۱
 فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، رویروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳. تلفن ۶۶۳۶۷۷۷۰
 واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴. تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱
 پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

به نام خدا

مقدمه

آنچه پیش روی خواننده گرامی قرار دارد، جلد سوم از دوره سه جلدی آیین دادرسی مدنی است. ویژگی بارز این کتاب که آن را از همتایان خود متمایز می سازد، بررسی تمام موضوعات مرتبط با سرفصل های آیین دادرسی مدنی (۳) بر مبنای رویه قضایی و واقعیات بیرونی و عملی است. این روش تحقیق که شیوه ای معمول در ادبیات حقوقی نظام کامن لاء می باشد با نیازهای در حال تغییر و تحول نظام حقوق و قضایی ایران - که عمدتاً ملهم از نظام حقوق رومی - ژرمنی بوده و در آن دادگاه و طرفین تنها می توانند به آن دسته از ادله حکم استناد کنند که وجود خارجی داشته و در قالب قانون، منابع فقهی معتبر یا اصول حقوق سازگار با شرع تجسم یافته باشد - در انطباق بوده و قواعد شکلی آیین دادرسی را نه صرفاً به نظر نظری، بلکه در تماس و مواجهه آنها با واقعیات عملی و قضایی و ترافعی مورد بررسی قرار می دهد.

به لطف همین روش است که عرضه و اجرای برخی قواعد شکلی بر مصادیق واقعی، می تواند اشکال بالقوه و معمولاً پنهان قاعده را که تا به حال در مباحث نظری مغفول مانده به سطح آورد و ضرورت اصلاح، تعدیل یا تفسیری متفاوت از آنها را از ناحیه قانونگذار و یا محاکم رسیدگی کننده به رخ کشاند. بدیهی است، عدم تمکن به موضوع فقد، خلأ یا نقص در قانون ورود پیدا نکرده و حکمی برای مورد به مجموعه قوانین شکلی نیافزوده است، قاضی ناچار است با درایت و فهم قضایی خود، قاعده شکلی موجود را با مقتضیات و شرایط ویژه پرونده منطبق ساخته و آن را چون دوزنده ای توانا و ماهر، بر اندام پرونده خاص سازگار نماید.

اما، اختصاص بخش عمده ای از کتاب حاضر به موضوع داوری، فارغ از ضرورت آکادمیک آن، با عنایت به این واقعیت بوده که امروزه نظام داوری به عنوان برجسته ترین شیوه جایگزین حل و فصل اختلافات، جلوه ای ویژه یافته است. شرط رجوع به داوری در قراردادهای، رواجی چشمگیر یافته و طرفین قرارداد با آگاهی از امتیازات داوری از جمله سریع تر و کم هزینه تر بودن آن در مقایسه با روش سنتی طرح دعوا در دادگاه، اقبالی روزافزون

به آن نشان می‌دهند. به طوری که در بسیاری از نظام‌های حقوقی به تدریج نظام آمره ترافع در محکمه، جای خود را به روش توافقی مراجعه به داور یا دیگر انواع روندهای حکمیت و سازش خارج از دادگاه می‌دهد و می‌رود که این ساز و کار جایگزین از لحاظ کمی و کیفی بر سنت دادرسی قضایی چربش یابد و سیستم حل و فصل دعاوی و اختلافات را از قاضی محوری به داورمحوری چرخش دهد؛ نظامی که در آن طرفین خود را از خشکی مقررات و نظام حقوقی که لامحاله توسط قاضی به اجرا گذاشته می‌شود، تا آنجا که ممکن است در امان نگه داشته و به مقررات و ضوابط منعطف و مورد توافقی تن می‌دهند که از ناحیه داور و میانجی با حسن نیت به اجرا گذاشته می‌شود.

در سال‌های اخیر، این چرخش در ادبیات و نظام حقوقی ایران نیز آشکارا مشاهده می‌گردد و شرط داور، که ابتدا در قراردادهای عمده برون‌مرزی دیده می‌شد، امروزه در قراردادهای و توافقات داخلی و عادی نیز رواجی روزافزون یافته است؛ تا به لطف آن از تراکم مراجعات به نظم قضایی کشور و سرریز شدن پرونده‌ها و اطاله دادرسی به میزان قابل توجهی کاسته شود.

این اثر، به‌ویژه با مطالعه و کاوش در آثار و آرای دادرسان اندیشمند، دانشجویان و پژوهشگران بزرگوار این مرز و بوم رجا تکلیف در حقایق عملی و دعاوی متداول در دادگستری تألیف یافته است. با وجود تمام تلاش و دقتی که صورت گرفته، نویسندگان این اثر را مصون از خطا و اشتباه نمی‌دانند؛ از این رو برای کاستن از اشکالات و خطاها در ویرایش‌های بعدی، فروتنانه از اساتید محترم، اندیشمندان، قضات و وکلای ارجمند دادگستری، دانشجویان و پژوهشگران عزیز درخواست می‌شود که پیشنهادها و دیدگاه‌های خود را از طریق ناشر محترم یا نامه الکترونیکی به نشانی یکی از نویسندگان، ارسال نمایند.

خطاب به پیشگاه پروردگار دادگر بخشنده نیز می‌گوییم:

گَر خطا کردیم، از ما در گذر
لَا يَكْلَفُ نَفْسًا وَلَا وُسْعَهَا

گودرز افتخار جهرمی - مصطفی‌السان

فهرست مطالب

۵.....	مقدمه
۷.....	تاریخ اختصاری
۲۷.....	پیشگفتار
۲۹.....	فصل اول واکنش های خواننده
۳۰.....	مبحث اول ایرادات
۳۰.....	گفتار اول مفهوم ایراد و ذیبح
۳۲.....	گفتار دوم تفکیک تذکر نواقص دادخواست و ایرادات دعوا
۳۳.....	گفتار سوم دسته بندی ایرادات
۳۴.....	گفتار چهارم شمار ایرادات
۳۴.....	بند اول ایراد عدم صلاحیت
۳۴.....	الف. مناط صلاحیت
۳۵.....	ب. جهت ایراد به صلاحیت
۳۵.....	۱. ایراد به صلاحیت ذاتی یا نسبی
۳۶.....	۲. ایراد طی نشدن یکی از مراحل رسیدگی
۳۷.....	۳. ایراد سابقه
۳۸.....	ج) قواعد ایراد عدم صلاحیت
۳۸.....	یک. تقدم صلاحیت بر دیگر ایرادات
۳۸.....	دو. محدود بودن ایراد به صلاحیت محاکم داخلی

۳۸. سه. لزوم تعیین تکلیف مرجع رسیدگی
۳۹. چهار. امکان عدول از فرایند رسیدگی برای صدور قرار
۳۹. پنج. ضرورت صدور قرار عدم صلاحیت
۴۱. شش. عدم امکان اعتراض یا عدول از قرار عدم صلاحیت
۴۱. بند دوم. ایراد رد دادرس
۴۱. الف. جهات رد دادرس
۴۴. ب. ضرورت تفسیر مضیق جهات رد دادرس
۴۶. ج. آثار رد دادرس
۴۸. د. سه م. ایراد امر مطروحه
۵۱. د. چهارم. ایراد عدم اهلیت
۵۱. الف. عدم اهلیت خواهان
۵۲. ۱. عدم اهلیت خواهان در زمان اقامه دعوا
۵۲. ۲. عدم اهلیت خواهان در جریان دادرسی
۵۳. ب. عدم اهلیت خوانده
۵۴. ۱. زنده نبودن خوانده در زمان تقدیم دادخواست خواهان
۵۴. ۲. حجر خوانده در زمان اقامه دعوا و فوت یا حجر خوانده در جریان دادرسی
۵۵. ج. معیار عدم اهلیت
۵۷. د. ضرورت طرف قرار گرفتن اصیل در دعوا
۵۸. هـ. آثار احراز عدم اهلیت
۵۹. و. ضرورت رسیدگی به ایراد عدم اهلیت
۶۰. ز. اثر عدم اهلیت در ابلاغ
۶۰. بند پنجم. ایراد عدم توجه دعوا
۶۵. بند ششم. ایراد عدم احراز سمت
۶۵. الف. مفهوم ایراد عدم احراز سمت
۶۶. ب. نمایندگی از شرکت‌ها و مؤسسات
۶۹. ج. مقررات و قواعد مرتبط با سمت وکیل دادگستری

۱. فرض تعدد وکلا	۶۹
۲. عدم امکان وکالت دادگستری از جانب وکیل رسمی	۷۰
۳. انقضای اعتبار پروانه وکالت وکیل دادگستری	۷۱
۴. اثر توکیل در بقای وکالت اصلی	۷۱
۵. اثر اقدامات وکیل پس از عزل یا استعفا	۷۱
۶. عدم پیش‌بینی اختیار شکایت برای وکیل در وکالتنامه	۷۲
۷. قبول وکالت با وجود سبق اظهار نظر ماهوی در خصوص همان موضوع	۷۳
۸. وکالت قاضی بازنشسته در محل خدمت سابق خود	۷۳
۹. اثر تودیع پروانه وکالت در وکالت بعد از خروج از حالت اشتغال	۷۴
۱۰. اثر عدم پرداخت مالیات وکلا در سمت وکیل دادگستری	۷۴
۱۱. نمایندگی حقوقی وکیل دادگستری	۷۵
۱۲. ضرورت ادایه وکالتنامه وکیل معاضدتی و عدم ضرورت برای وکیل تسخیر	۷۶
۱۳. تشریفات قانون تنظیم وکالتنامه در خارج از کشور	۷۶
د. آثار سمت نداشتن	۷۷
بند هفتم. ایراد اعتبار امر قضاوت‌شده	۷۹
الف. شرایط اعتبار امر قضاوت‌شده	۷۹
ب. ماهیت اعتبار امر قضاوت‌شده	۸۱
ج. آثار اعتبار امر قضاوت‌شده	۸۳
بند هشتم. ایراد عدم ترتب آثار قانونی به دعوا	۸۵
بند نهم. ایراد نامشروع بودن دعوا	۸۷
بند دهم. ایراد بی‌نفعی خواهان	۹۰
بند یازدهم. ایراد ظنی و احتمالی بودن دعوا	۹۲
بند دوازدهم. ایراد عدم رعایت مهلت قانونی	۹۶
الف. مرور زمان به عنوان قاعده	۹۷
ب. مهلت خاص برای طرح دعاوی خاص	۹۸
ج. عوامل قاطع مرور زمان	۱۰۰

- بند سیزدهم. ایراد عدم استماع دعوا..... ۱۰۱
- الف. عدم طرح دعوا علیه همه طرفها..... ۱۰۲
- ب. عدم رعایت پیش شرط قانونی..... ۱۰۳
- ج. مغایرت دعوا با مقررات آمره..... ۱۰۴
- د. عدم استماع دعوا به جهت سوء استفاده از حق..... ۱۰۶
- ه. اشتباه در عنوان خواسته..... ۱۰۷
- و. تحصیل حاصل بودن دعوا..... ۱۰۸
- بند چهاردهم. ایراد تأمین دعوای واهی..... ۱۱۰
- الف. مفهوم دعوای واهی..... ۱۱۰
- ب. راهکارهای کاستن از دعوای واهی..... ۱۱۱
- ج. شرایط ایراد تأمین دعوای واهی..... ۱۱۲
- د. تدبیر تأمین برده شده در تأمین دعوای واهی..... ۱۱۶
- ه. موارد منع ایراد تأمین دعوای واهی..... ۱۱۷
- بند پانزدهم. ایراد تأمین دعوای اتباع بیگانه..... ۱۱۹
- الف. فلسفه دریافت تأمین از اتباع بیگانه..... ۱۱۹
- ب. مهلت ایراد تأمین دعوای اتباع بیگانه..... ۱۱۹
- ج. ویژگی‌های تأمین اتباع بیگانه..... ۱۲۰
- د. ویژگی‌های تأمین دریافتی از خواهان خارجی..... ۱۲۱
- ه. موارد منع ایراد تأمین دعوای اتباع بیگانه..... ۱۲۲
- مبحث دوم. دفاعیات خواننده..... ۱۲۳
- گفتار اول. انواع واکنش‌های دفاعی خواننده..... ۱۲۳
- بند اول. عدم حضور یا سکوت..... ۱۲۳
- بند دوم. انکار ادعای خواهان..... ۱۲۴
- بند سوم. درخواست ابراز دلیل..... ۱۲۴
- بند چهارم. تعرض به ادله و مستندات..... ۱۲۵
- بند پنجم. دفاع اثباتی..... ۱۲۶
- گفتار دوم. اصول حاکم بر حقوق دفاعی..... ۱۲۷

فهرست مطالب □ ۱۳

گفتار سوم. مصادیق، مبنا و ماهیت دفاع اثباتی	۱۲۹
بند اول. مصادیق دفاع اثباتی	۱۲۹
الف. اثبات سقوط تعهد	۱۲۹
ب. اثبات بقای تعهد	۱۳۱
ج. اثبات عدم ایجاد تعهد	۱۳۱
د. اثبات عدم انتساب تعهد	۱۳۲
بند دوم. مبنا و ماهیت دفاع اثباتی	۱۳۴
الف. مبنا و معیار تشخیص دفاع اثباتی	۱۳۴
ب. دفاع اثباتی خوانده به عنوان بخشی از مستند یا سبب دعوای خواهان ...	۱۳۶
ج. نقش دفاع اثباتی در تغییر بار اثبات	۱۳۸
د. امکان بنیاد: دفاع اثباتی: خدشه به سبب دعوا	۱۴۰
گفتار چهارم. دعوای متقابل	۱۴۱
بند اول. مفهوم دعوای متقابل	۱۴۲
بند دوم. شرایط دعوای متقابل	۱۴۲
بند سوم. تفکیک دفاع از دعوای متقابل	۱۴۳
بند چهارم. رابطه دعوای اصلی و متقابل	۱۴۵
بند پنجم. آثار دعوای متقابل	۱۴۷

فصل دوم - دعوای طاری و طواری مرتبط با دادرسی ... ۱۴۹

مبحث اول. دعوای طاری	۱۴۹
گفتار اول. مفهوم دعوای طاری	۱۴۹
گفتار دوم. قواعد عمومی دعوای طاری	۱۵۱
گفتار سوم. انواع دعوای طاری	۱۵۲
بند اول. دعوای اضافی	۱۵۳
الف. مفهوم دعوای اضافی	۱۵۳
ب. مصادیق دعوای اضافی	۱۵۴

- ج. قواعد و تشریفات رسیدگی به دعوای اضافی ۱۵۶
۱. شرایط و فرایند دادخواست دعوای اضافی ۱۵۶
۲. مهلت طرح دعوای اضافی ۱۵۷
۳. دعوای اضافی از جانب خواهان اصلی ۱۵۸
- بند دوم. ورود شخص ثالث ۱۵۹
- الف. مفهوم و انواع ورود شخص ثالث ۱۵۹
- ب. مفهوم و جایگاه «نفع» در دعوای ورود شخص ثالث ۱۶۰
- ج. تشریفات ورود شخص ثالث ۱۶۳
۱. دادخواست و اصحاب دعوای ورود ثالث ۱۶۳
۲. مهلت ورود شخص ثالث ۱۶۳
۱. هزینه دادرسی ورود شخص ثالث ۱۶۵
۴. فرایند رسیدگی و آثار ورود شخص ثالث ۱۶۶
- بند سوم. جلب شخص ثالث ۱۶۸
- الف. مفهوم و مصادیق جلب شخص ثالث ۱۶۸
- ب. تشریفات جلب شخص ثالث ۱۷۰
۱. دادخواست جلب شخص ثالث ۱۷۰
۲. مهلت جلب شخص ثالث ۱۷۲
۳. رسیدگی به دعوای جلب شخص ثالث ۱۷۵
- ج. اهداف و آثار جلب شخص ثالث ۱۷۶
۱. اهداف و انگیزه‌های جلب شخص ثالث ۱۷۶
۲. ضرورت تصریح به هدف از جلب شخص ثالث ۱۷۸
۳. آثار جلب شخص ثالث ۱۷۹
- مبحث دوم. طواری در جریان دادرسی ۱۸۱
- گفتار اول. توأم یا تفکیک نمودن دعاوی ۱۸۲
- بند اول. توأم نمودن دعاوی ۱۸۲
- بند دوم. تفکیک دعاوی ۱۸۶
- الف. تفکیک دعاوی مطروحه در یک دادخواست ۱۸۶

ب. تفکیک دعاوی متعدد مطروحه در دادخواست‌های مختلف	۱۸۷
گفتار دوم. توقیف دادرسی	۱۸۹
بند اول. قواعد حاکم بر توقیف دادرسی	۱۸۹
بند دوم. مصادیق توقیف دادرسی	۱۹۱
بند سوم. پایان توقیف دادرسی	۱۹۳
گفتار سوم. زوال دادرسی	۱۹۵
بند اول. مفهوم زوال دادرسی	۱۹۵
بند دوم. آثار زوال دادرسی	۱۹۸
گفتار چهارم. زوال دعا	۲۰۰
فصل سوم - آیین‌های ویژه	
مبحث اول. تأمین دلیلی	۲۰۵
گفتار اول. مفهوم و هدف تأمین دلیلی	۲۰۶
بند اول. مفهوم تأمین دلیل	۲۰۶
بند دوم. هدف از تأمین دلیل	۲۰۷
گفتار دوم. مرجع و مقام صالح برای تأمین دلیل	۲۰۷
بند اول. مرجع صالح برای تأمین دلیل	۲۰۷
بند دوم. مقام مجری قرار تأمین دلیل	۲۰۹
گفتار سوم. قواعد و تشریفات تأمین دلیل	۲۱۰
بند اول. قواعد تأمین دلیل	۲۱۰
الف. ضرورت رعایت اصل تناظر	۲۱۰
ب. ضرورت رعایت مفاد درخواست	۲۱۱
ج. عدم صدق جهات رد در مورد دادرسی مجری تأمین دلیل	۲۱۱
د. منع تحصیل دلیل در قالب تأمین دلیل	۲۱۲
هـ. منع ارزیابی به هنگام تأمین دلیل	۲۱۲
و. لزوم رعایت قواعد تحقیق و معاینه محل	۲۱۳

- بند دوم. تشریفات تأمین دلیل ۲۱۳
- الف. درخواست تأمین دلیل ۲۱۴
- ب. مفهوم و حدود ضرورت و فوریت برای تأمین دلیل ۲۱۶
- ج. اجرای قرار تأمین دلیل ۲۱۷
- گفتار چهارم. آثار تأمین دلیل ۲۱۹
- گفتار پنجم. طرح دعوا برای تحصیل اطلاعات ۲۲۱
- مبحث دوم. دادرسی فوری (دستور موقت) ۲۲۲
- گفتار اول. مفهوم دادرسی فوری و مرجع صالح نسبت به آن ۲۲۳
- بند اول. مفهوم دادرسی فوری ۲۲۳
- بند دوم. مرجع صالح نسبت به دستور موقت ۲۲۴
- الف. مصالح ذاتی برای رسیدگی به دستور موقت ۲۲۴
- ب. صلاحیت محکم برای رسیدگی به دستور موقت ۲۲۶
- گفتار دوم. ویژگی‌های دستور موقت ۲۲۷
- بند اول. ضرورت وجود اصل دعوا و ارتباط آن با موضوع دستور موقت ۲۲۸
- بند دوم. ضرورت تفاوت موضوع دستور موقت با خواسته دعوا ۲۳۰
- بند سوم. فوری بودن موضوع دستور موقت ۲۳۱
- بند چهارم. تعدد موضوع در دستور موقت ۲۳۳
- گفتار سوم. تشریفات و قواعد رسیدگی به دستور موقت ۲۳۴
- بند اول. درخواست دستور موقت ۲۳۴
- بند دوم. زمان طرح دستور موقت ۲۳۵
- بند سوم. رعایت اصل تناظر ۲۳۷
- بند چهارم. ضرورت رسیدگی به رابطه دستور موقت و دعوای اصلی ۲۳۸
- بند پنجم. قواعد طرح دعوای اصلی بعد از صدور دستور موقت ۲۳۹
- بند ششم. تأمین در دستور موقت ۲۴۰
- گفتار چهارم. تصمیم دادگاه در مورد دستور موقت و امکان اعتراض به آن ۲۴۳
- بند اول. قرار رد یا قبول دستور موقت ۲۴۴
- بند دوم. اعتراض اصحاب دعوا به قرار رد یا قبول دستور موقت ۲۴۴

بند سوم. اعتراض شخص ثالث به قرار رد یا قبول دستور موقت.....	۲۴۶
گفتار پنجم. اجرای دستور موقت.....	۲۴۸
بند اول. ضرورت تایید رئیس حوزه قضایی.....	۲۴۹
بند دوم. تشریفات اجرای دستور موقت.....	۲۵۲
گفتار ششم. رفع اثر از دستور موقت.....	۲۵۳
بند اول. قواعد رفع اثر از دستور موقت.....	۲۵۳
بند دوم. عوامل رفع اثر از دستور موقت.....	۲۵۵
الف. رفع اثر به علت عدم طرح دعوی اصلی.....	۲۵۵
ب. مرتفع شدن جهت دستور موقت.....	۲۵۶
ج. رفع اثر به درخواست هر یک از طرفین.....	۲۵۸
د. رفع اثر به دلیل شکست خواهان در دعوی اصلی.....	۲۶۰
هـ. رفع اثر به دلیل اعتراض یا دعوی شخص ثالث.....	۲۶۱
بند سوم. آثار رفع اثر از دستور موقت.....	۲۶۲
الف. امکان مطالب خسارات ناشی از اجرای دستور موقت.....	۲۶۳
ب. نوع خسارت قابل مطالبه در خصوص دستور موقت.....	۲۶۴
ج. تکلیف تأمین سپرده شده توسط خواهان دستور موقت.....	۲۶۴
مبحث سوم. تأمین خواسته.....	۲۶۶
گفتار اول. مفهوم و هدف از تأمین خواسته.....	۲۶۶
گفتار دوم. مرجع صالح برای تأمین خواسته.....	۲۶۸
بند اول. صلاحیت ذاتی برای صدور تأمین خواسته.....	۲۶۸
بند دوم. صلاحیت نسبی در تأمین خواسته.....	۲۶۹
گفتار سوم. ویژگی‌های تأمین خواسته و ارتباط آن با خواسته دعوا.....	۲۷۰
بند اول. ویژگی‌های تأمین خواسته.....	۲۷۰
بند دوم. ارتباط تأمین خواسته با خواسته (موضوع) دعوا.....	۲۷۱
گفتار چهارم. تشریفات رسیدگی و صدور قرار تأمین خواسته.....	۲۷۳
بند اول. ضرورت درخواست ذینفع.....	۲۷۳
بند دوم. ضرورت درخواست پیش از صدور حکم.....	۲۷۴

پیشگفتار

«فرایند عادی» رسیدگی در جلد دوم این کتاب بررسی شده است. آنچه که در این جلد بدان پرداخته می‌شود، رخدادهایی است که امکان دارد در جریان دادرسی روی دهند و به‌نوعی آن را از جریان عادی و معمول خارج سازند. هرچند که عنوان «طواری دادرسی» در مورد برخی از اتفاقاتی که در جریان رسیدگی روی می‌دهد، چندان صادق نیست؛ اما به هر حال این مباحث زیر عنوان طواری دادرسی مورد بحث قرار می‌گیرند. برای مثال اگر طرفین یک قرارداد، ضمن عقد بر «داوری» - در فرض بروز اختلاف بین ایشان - توافق کرده باشند و با بروز اختلاف به داوری رجوع و خود رأی داوری را اجرا کنند، اساساً رسیدگی در دادگاه آغاز نمی‌شود تا در نتیجه، داوری به اتفاقی ناگهانی و خلاف انتظار تبدیل شود. عنوان طواری دادرسی بر آن صدق کند.

این جلد از کتاب این دادرسی مدنی، از جمله به بررسی «طواری دادرسی» می‌پردازد. طاری، به معنای «آینده»، «آگاه دانستن» و «ظاهر شونده بر کسی ناگاه» آمده است.^۱ همچنین گفته شده که طاری، صفتی است که به معنای «ویژگی چیزی که به طور ناگهانی عارض شده»، می‌باشد.^۲

بنابراین، طواری دادرسی به معنای اتفاقاتی است که معمولاً برخلاف پیش‌بینی در جریان دادرسی روی می‌دهد و می‌تواند آثار متمایزی در پی داشته باشد. از جمله، موجب تغییر دادرس، دادگاه یا مرجع رسیدگی شده، در روند دادرسی وقف یا در برابر رسیدگی ماهوی مانع دائمی یا موقت ایجاد کند.

عنوان طواری دادرسی به معنای اتفاقات دادرسی، در برابر جریان رسوم و معمول دادرسی مدنی قرار می‌گیرد. در فرایند عادی رسیدگی، دعوا اصولاً با «دخواست» آغاز شده (ماده ۴۸ ق.آ.د.م) و با فرض کامل بودن یا پس از تکمیل، نسخه‌ای از آن به خواننده ابلاغ گردیده و طرفین به جلسه دادرسی دعوت می‌شوند (ماده ۶۴ ق.آ.د.م). پس از استماع ادله و دفاعیات طرفین و در صورت لزوم، صدور قرارهای اعدادی و انجام تحقیقات و اقدامات تکمیلی، دادگاه «ختم دادرسی» را اعلام و ظرف مهلت قانونی اقدام به صدور رأی می‌کند (ماده ۲۹۵ ق.آ.د.م). این رأی با رعایت تشریفات قانونی قابل

۱. لغت‌نامه دهخدا، مدخل «طاری».

۲. فرهنگ فارسی عمید، مدخل «طاری».

اعتراض می‌باشد.

بنابراین، در مورد برخی از عناوینی که در این کتاب به آنها پرداخته شده، مانند تأمین دلیل، گاهی اطلاق عنوان «اتفاقات دادرسی» مبتنی بر مسامحه می‌باشد و از این روست که برخی از این عناوین مانند تأمین دلیل، تأمین خواسته و سازش ذیل عنوان «آیین‌های ویژه» مورد بررسی قرار می‌گیرند. آیین‌های ویژه اگر در جریان دادرسی پیش آیند، جزء «طواری دادرسی» بوده اما اگر به طور مستقل رسیدگی شوند، خارج از مقوله طواری دادرسی خواهند بود.

بنابر یک دسته‌بندی،^۱ طواری دادرسی یا مرتبط با ادله اثبات دعوا هستند و یا غیر مرتبط با ادله. طواری مرتبط با ادله، از جمله شامل تمام اتفاقاتی است که در مقام ارایه یا دفاع در برابر دلیل در جریان دادرسی ممکن است پیش آید؛ مانند تعرض به ادله (انکار، تردید و ادعای - عمل)، درخواست ارایه و ابراز دلیل و سایر مسایل مربوط به ادله. این موضوعات در «ادله اثبات دعوا» بررسی می‌شود و موضوع بحث کتاب حاضر نمی‌باشد. طواری دادرسی غیرمرتبط با ادله شامل سه عنوان طواری ناشی از دعاوی طاری، طواری مربوط به جریان دادرسی مثل استرداد درخواست یا دعوا و ایرادات می‌شود. در این کتاب، مباحث مرتبط با طواری دادرسی و آیین‌های ویژه در چهار فصل به شرح زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

فصل اول به بررسی واکنش‌های خواننده در برابر ادله‌ای خواهان می‌پردازد. در فصل دوم، طواری مرتبط با جریان دادرسی، یعنی اتفاقاتی که در جریان دادرسی ممکن است روی دهند، اما ارتباطی به ادله اثبات دعوا ندارند مانند استرداد درخواست و دعوا، توقیف یا زوال دادرسی بررسی می‌شود. فصل سوم به بررسی آیین‌های ویژه، شامل دستور موقت، تأمین خواسته، تأمین دلیل و سازش اختصاص دارد و سرانجام در فصل چهارم به موضوع داوری پرداخته می‌شود.

۱. شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی (دوره پیشرفته)، جلد سوم، چاپ سی و دوم، نشر دراک، تهران، تابستان ۱۳۹۸، ش ۶، صص ۱۱-۱۲؛ متین دفتری، احمد، آیین دادرسی مدنی و بازرگانی، جلد اول، چاپ اول، انتشارات مجد، تهران ۱۳۷۸.